

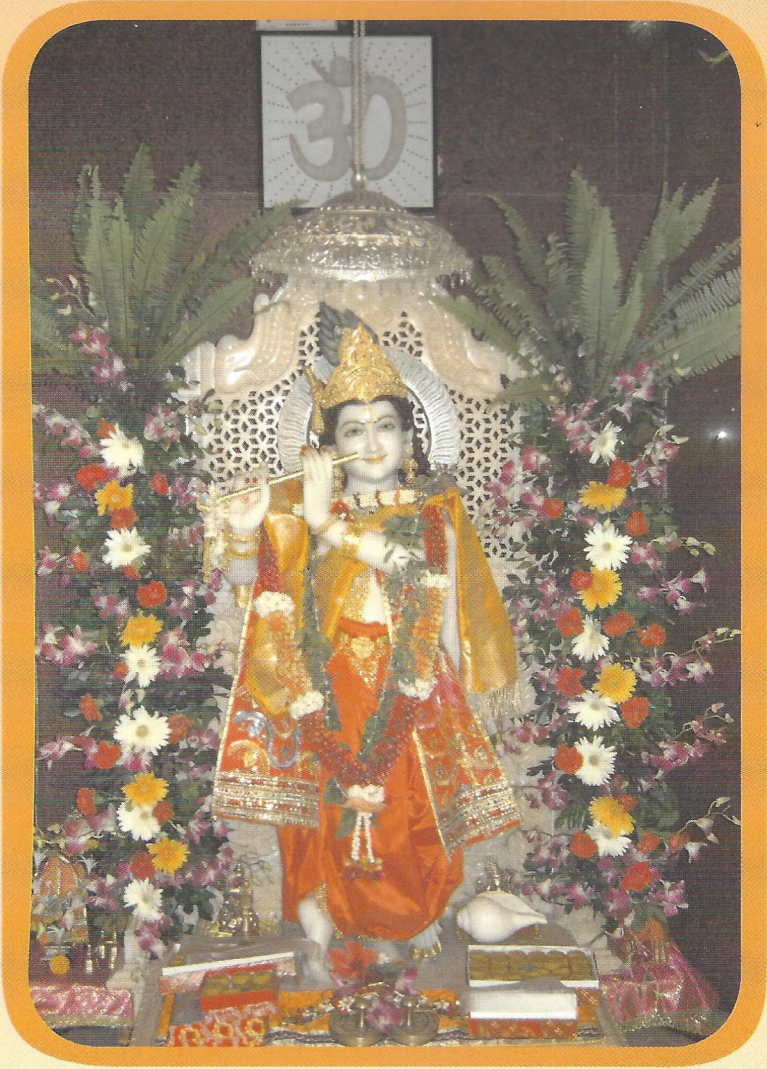
॥ॐ नमो भगवते वासुदेवाय॥

ज्योतींनी तेजाची आरती

परम पूज्य लीलाताई कर्वे

एक पुण्यास्मरण

- भगवान श्री द्वारकाधीश - श्री द्वारकाधीश मंदिर, आपटा फाटा, कर्नाळा.

ज्योतींनी तेजाची आरती
परम पूज्य लीलाताई कर्वे

एक पुण्य स्मरण

प्रकाशक :

श्री द्वारकाधीश
चॅरिटीज

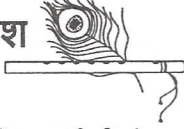
श्रीद्वारकाधीश मंदिर, साईहरी क्षेत्र,
आपटा फाटा, कर्नाळा, जि. रायगड.

www.sridwarkadhish.org

प्रकाशक :

श्री द्वारकाधीश
चॅरिटीज

श्रीद्वारकाधीश मंदिर, साईहरी क्षेत्र,
आपटा फाटा, कर्नाळा, जि. रायगड.

- © श्री द्वारकाधीश चॅरिटीज
- संपादन : अजित कारखानीस
मुंबई
- मुखपृष्ठ, मांडणी व मुद्रण :
शलाका अॅडव्हर्टाईजिंग,
फोर्ट, मुंबई - १.
- प्रकाशन :
गुरु पौर्णिमा,
७ जुलै, २००९.
- मूल्य-श्रद्धा

प्रास्ताविक

बदलापूर येथील थोर कृष्णभक्त श्रीकृष्णस्वरूप स्व. लीलाताई कर्वे यांचा ७५ वा जन्मदिन कृष्णभक्तांनी नुकताच साजरा केला.

पूज्य ताईना जवळून पाहिलेले, त्यांचा सहवास आणि कृपा दीर्घकाळ लाभलेले असंख्य कृष्णभक्त आहेत. पूज्य ताईच्या पंच्याहत्तरीच्या निमित्ताने त्यांचा व्यक्तीमत्वाचे विविध पैलू, त्यांनी सांगितलेला भक्तीमार्ग, त्यांची शिकवण जनसामान्यांपर्यंत पोहचवी या उद्देशाने मी काही कृष्णभक्तांना पूज्य ताईवर लेख लिहिण्याची विनंती केली आणि त्यांनी ती आनंदाने मान्य करून आपल्या सदगुरुंचे यथार्थ गुणगान करणारे लेख लिहून पाठवले. काही लेख विविध वर्तमानपत्रात प्रसिध्दही झाले आणि पूज्य ताईचा संदेश लाखो घरांमध्ये जाऊन पोहचला. उर्वरित लेख प्रसिध्दीच्या मार्गावर आहेत यथावकाश ते प्रकाशित होतीलच.

या महत्वपूर्ण वर्षाची आठवण म्हणून सात लेखांचे संकलन करून एक स्मरणिका प्रसिध्द करावी असे वाटले, म्हणूनच 'ज्योतींनी तेजाची आरती' ही स्मरणिका आज गुरुपौर्णिमेच्या दिवशी आपल्या हाती ठेवताना मला आनंद होत आहे.

खरे संत महात्मे प्रसिध्दीसाठी कधीच आग्रही नसतात. त्यांच्या पश्चातच त्यांची किर्ती सर्वदूर पसरते, असे संतपरंपरेचा इतिहास सांगतो. पूज्य ताईही प्रसिध्दी पराडमुख होत्या. त्यांनी प्रसिध्दीचा कधीही ध्यास घेतला नाही. तरीही त्यांच्या कार्याची ओळख कृष्ण परिवाराबाहेरील जगाला व्हावी या उद्देशाने, त्यांच्यावरील असीम श्रद्धा, भक्ती आणि कृतज्ञता पूर्वक ही छोटीशी पुष्पमाला त्यांचे चरणी अर्पण करीत आहे.

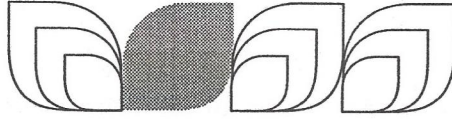
गुरुपौर्णिमा - ७ जुलै, २००९

अजित कारखानीस

ज्योतींनी तेजाची आरती

१. गुरु माऊली सदा कृपेची सावली
- अजित कारखानीस
२. वैद्यो नारायणो हरि :
- डॉ. मयुरेश पिंपुटकर
३. भक्ती लीला - पूज्य लीलाताई कर्वे
- डॉ. मीरा केसकर
४. अजानवृक्षाची छाया
- सौ. गौरी जोशी
५. मला भावलेल्या श्रीकृष्णभक्त लीलाताई
- प्रकाश गाडगीळ
६. निष्काम कर्मयोगीनी स्व. लीलाताई कर्वे
- सौ. राधिका घैसास
७. *Leelatai, A divine mother*
- Ms. Gauri Jain

गुरु माऊली । सदा कृपेची साचली ।

• अजित कारखानीस, मुंबई

गुरुपरंपरेत गुरुला 'गुरुमाऊली' असे संबोधतात कारण आई म्हणजे प्रेमाचा, वात्सल्याचा मूलस्रोत आणि गुरु हा भक्तांसाठी माता, पिता, त्राता असतो. त्याच्या कृपेची, मायेची पाखर सदासर्वदा भक्तांवर सावली-सारखी विराजमान असते. आमच्या गुरु परमपूज्य लीलाताई हेही एक प्रेमस्वरूप आणि वात्सल्यमूर्ती आईचे रूप होतं. गोव्यातील मंगेशी येथे एका सर्वसामान्य पण भक्तीपरायण कुटुंबात ७५ वर्षापूर्वी जन्मलेली 'लीला' पुढे लीलाताई झाली. असंख्य भक्तांची आई झाली. बाल वयातच कृष्णाशी संवाद साधणाऱ्या लीलाताईंचे सारे जीवनच कृष्णमय झाले.

माझा आणि पूज्य लीलाताईंचा परिचय १९८८ मध्ये झाला आणि २००३ साली झालेल्या त्यांच्या महानिर्वाणापर्यंतच्या १५ वर्षांच्या सहवासात मी आणि माझ्या कुटुंबियांनी अनेक विस्मयकारक प्रसंग अनुभवले. लीलाताईंचे मुखातून 'कृष्ण बोलतो' म्हणून त्यांचेकडे आपल्या प्रापंचिक अडचणींचे प्रश्न घेऊन येणारे असंख्य कृष्णभक्त, त्यांना कृष्णाने दिलेली समर्पक उत्तरे हे सारे डोळ्यांनी प्रत्यक्ष पाहिले. जन्मभर प्राथमिक शिक्षिकेची नोकरी करताना लीलाताईंनी असंख्य बालचमुंवर संस्कार करत करत सर्व सामान्यांना रुचेल, पचेल असा कृष्णभक्तीचा मार्ग भक्तांना दाखवला. कृष्णाला कर्तव्य प्रिय आहे, आपल्या कर्तव्यात कधी कसूर करू नका असे ठासून सांगणाऱ्या ताई स्वतः ही अत्यंत कर्तव्यतत्पर होत्या.

बदलापूरचे कृष्णकुटीर ही पूज्य ताईची कर्मभूमी. प्रापंचिक समस्यांचे ओझे घेऊन ताईचे मार्गदर्शन घेण्यासाठी आलेल्या भक्तांना कृष्णकुटीरमध्ये पाऊल टाकताच आपल्या डोक्यावरचं निम्म ओझं उतरल्या-सारख वाटे. तिथलं पवित्र वातावरण, अगत्य, साधेपणा पाहूनच त्यांच मन शांत होई. एखाद्या अत्यंत ज्वलंत प्रश्नाला 'माझी जबाबदारी' हे कृष्णाने दिलेले सात अक्षरातले उत्तर म्हणजे आम्हा कृष्णभक्तांना साक्षात परब्रह्माचे आश्वासन वाटे आणि या वचनाने बांधला गेलेला कृष्ण खरोखरच भक्तांवरील संकटाचे निवारण करित असे. ताई आणि कृष्ण, कृष्ण आणि ताई हे एकमेकांशी एवढे एकरूप झाले होते की त्यांचे भिन्न रूप आम्हाला कधी दिसलेच नाही. कृष्ण म्हणून बोलताना त्यांच्या आवाजात होणारा बदल तेवढा जाणवत असे.

ताईचे कृष्णकुटीर हे सर्व भक्तांचेच घर होते. येणाऱ्या भक्तांची ताई केवळ प्रेमाने विचारपूस करित नसत तर त्यांना स्वतः चहा पाणी देत. प्रेमाने जेवू घालत. इथल्या प्रसादाची चव वेगळीच असे. येणाऱ्या भक्तांना ताई साधा, सोपा, अगदी सरळ भक्तीमार्ग सांगत. कृष्णाला रोज सात अख्खे तांदूळ वहा, संकटाचे वेळी २ निळी फुले वहा, 'ॐ नमो भगवते वासुदेवाय' या कलीयुगातील मंत्राने मला साद घाला, गीतेचे वाचन करा, यासारखे साधे सोपे उपाय, पण त्यामुळे आपल्या पुढील गहन प्रश्न कसे सुटणार? असा काही भक्तांना प्रश्न पडे. ते त्यामुळे सांगितलेल कधी सातत्याने न करता पुन्हा तोच प्रश्न घेऊन जेव्हा येत, तेव्हा त्यांची लबाडी कृष्णापुढे उघडी पडे. मी सांगितलेल तू केल नाहीस, ते आधी कर आणि मगच परत ये, असे कृष्ण खडसावून सांगे. ताईना मनापासून केलेली भक्ती आणि तिच्यातील सातत्य अपेक्षित होते. कर्मकांडाचा आग्रह त्यांनी कधीच धरला नाही. आत्म्याला क्लेश देऊन मी कधीच प्रसन्न होत नाही, असे सांगून त्यांनी मला सर्व उपवास सोडायला सांगितले आणि माझा आम्लपित्ताचा विकार बरा झाला.

पूज्य ताईकडे येणाऱ्या भक्तांचे आराध्य दैवत वेगवेगळे असे. कुणी शिवभक्त, तर कुणी स्वामीभक्त, साईभक्त. पण "मी यत्रतत्र सर्वत्र आणि

जळीस्थळी, काष्ठी, पाषाणी भरलेलो आहे. तुमच्या आराध्य दैवताच्या रूपात तुम्ही मला पहा" असे कृष्ण त्यांना सांगे. तुमचे श्रद्धास्थान एकच असले पाहिजे, अस पूज्य ताई ठासून सांगत. पण इथे 'स्थान' याचा अर्थ आराध्यदैवत अथवा 'गुरु' असा अभिप्रेत असे. कुलदेवतेच्या उपासनेबाबत मात्र ताई आग्रही होत्या. कुलदेवता ही कुलाची माता, तिची भक्ती आणि उपासना नित्यनियमाने झालीच पाहिजे, असे कृष्ण ताईच्या मुखातून भक्तांना सांगे. शैव आणि वैष्णव असा वाद ताईच्या कृष्णकुटीरमध्ये कधी नव्हताच. कारण इथे एकाच पीठावर कृष्ण आणि शिव विराजमान आहेत. कृष्णाशेजारीच शिवलिंगावर अभिषेक होतो, तुलसी आणि बिल्वदल एकाच वेळी कृष्णाला आणि शिवाला वाहिले जातात. जन्माष्टमी बरोबर महाशिवरात्रही साजरी होते.

पूज्य ताईच्या प्रेरणेने देशात अनेक मंदिरांची स्थापना झाली. अनेक भक्तांकडून त्यांनी मंदिराची उभारणी करून घेतली. आपटा फाटा कर्नाळा येथील 'श्रीद्वारकाधीश मंदिर', नाशिक जवळील सय्यद पिंपरीचे 'श्रीगोवर्धन मंदिर', उरळीकांचनजवळील डाळिंबचे 'गोकुळ मंदिर' या मंदिरांतील मूर्तीची पू. ताईच्या हस्तेच प्रतिष्ठापना झाली. २००२ मध्ये पूज्य ताईंनी विश्वजननी नवदुर्गेच्या नऊ मंदिरांची उभारणी करण्याचा संकल्प सोडला होता. त्यापैकी पहिले मंदिर अमेरिकेला लॉस एंजलीस येथे २००२ मध्ये स्थापन झाले. २००३ चे फेब्रुवारी महिन्यात नवी दिल्ली येथे पू. ताईच्या हस्ते विश्वजननीची स्थापना झाली. त्यानंतर पू. ताईंचे महानिवाणानंतर मुंबईत जोगेश्वरी येथे, कर्नाटकात हल्दीपूर येथे, तसेच पुणे, बदलापूर, रत्नागिरी, रांची येथेही विश्वजननी नवदुर्गेची विधीपूर्वक प्रतिष्ठापना करण्यात आली. कलियुगात शक्तीची उपासनाही महत्वपूर्ण आहे, असे सांगून त्यांनी ।।"ॐ महान शक्ती देवतायै नमः" ।। हा मंत्र भक्तांना दिला.

आपटा फाटा येथील श्रीद्वारकाधीश मंदिराची उभारणी त्यांना माझ्या मार्फत करून घेतली. साईहरि क्षेत्र, आपटा फाटा येथे निसर्गरम्य वातावरणातील भव्य द्वारकाधीश मंदिर आणि त्यातील भगवान श्रीकृष्णाची

मोहक मूर्ती यांनी आजवर हजारो भक्तांना मोहवून टाकले आहे. १२ डिसेंबर, १९९६ या दिवशी पूज्य ताईचे हस्ते व थोर स्वामीभक्त पूज्य नानामहाराज परांजपे यांच्या उपस्थितीत द्वारकाधीशाची प्रतिष्ठापना झाली. यावेळी पूज्य ताईंनी उपस्थितांना संबोधताना साक्षात भगवान कृष्णाच्याच शब्दात भक्तांना असे वचन दिले की त्यांच्या योगक्षेमासाठी तो सदैव इथे उभा आहे. भक्तांना संबोधताना पूज्य ताई म्हणाल्या, "अठरा वर्षांपूर्वी मी कृष्णकुटीरमध्ये उभा राहिलो, तो कृष्णभक्तांसाठी. पण आज माझ्या कार्याची व्याप्ती वाढली असून इथे मी सर्वसामान्य भक्तांसाठी उभा आहे आणि त्यांनी साद घालताच मी त्यांच्या हाकेला धावून येईन हे माझे वचन समजा. माझा आवडता प्रसाद म्हणजे सुदाम्याचे पोहे. तो मला माझ्या भक्तांना या ठिकाणी वाढायचा आहे". श्रीद्वारकाधीश मंदिरात साजरे होणारे उत्सव, तिथे होणारी संगीत व नृत्यसेवा, कीर्तने, प्रवचने, त्यात सहभागी होणारे शेकडो भाविक पाहिल्यानंतर पूज्य ताईंच्या उद्गारांची प्रचिती येते. द्वारकाधीश मंदिरातील ध्यान मंदिरातील शांत व पवित्र वातावरणाने अनेक भक्त भारावून जातात.

द्वारकाधीशाच्या प्रतिष्ठापनेनंतर तीन महिन्यांतच पूज्य ताईचे आशिर्वादाने द्वारकाधीश मंदिराचा सार्वजनिक ट्रस्ट करण्यात आला. 'श्रीद्वारकाधीश चॅरिटीज' या विश्वस्त न्यासाला मुंबईच्या महालक्ष्मी मंदिरात कृष्णाने आशिर्वाद दिले. ट्रस्ट या कल्पनेला पूज्य ताईंच्या तत्त्वतः विरोध होता हे खरे पण द्वारकाधीश मंदिरात भविष्यकाळात घडणाऱ्या कार्याची व्याप्ती जाणून ताईंनी ट्रस्ट करण्यास नुसती संमतीच दिली असे नाही तर वैभवी श्रॉफ व संतोष कर्वे या आपल्या मुलांनाही ट्रस्टवर काम करण्यास अनुमती दिली. आजही हे दोघे विश्वस्त मंडळावर आहेत.

पूज्य ताईंचे महानिर्वाणानंतर ध्यान मंदिरात पू. ताईंची रक्षा, सर्व धर्मग्रंथ आणि विविध यागांच्या विभूती यांची भूमीत प्रतिष्ठापना करून त्यावर सुंदर कमल विराजित पादुकांची स्थापना करून पू. ताईंचे समाधीस्थान

बांधण्यात आले आहे. १ मे, २००४ रोजी पेण येथील स्व. स्वामी अमलानंदाचे उत्तराधिकारी स्वामी सहजानंद यांचे हस्ते या समाधीचे अनावरण झाले. याच दिवशी पू. ताईचे नावाने "श्रीलीला चिकित्सालय" या नावाने एका वैद्यकीय केंद्राची स्थापना झाली. या केंद्रामार्फत आजवर ५,००० पेक्षा अधिक रुग्णांनी उपचारांचा लाभ घेताना विविध वैद्यकीय शिबिरांतून २,५०० पेक्षा अधिक रुग्णांची मोफत तपासणी करून त्यांचेवर उपचार केले गेले. या वैद्यकीय सेवा केंद्राचा नुकताच विस्तार करण्यात आला असून रुग्णांना आणिवणीचे काळात प्राणवायू प्रदान करणे, हृदयरेखा आलेख काढणे यासारख्या सुविधांबरोबरच अत्यवस्थ रुग्णांना रुग्णवाहिकेतून पुढील उपचारांसाठी नजिकच्या रुग्णालयात नेण्यासाठी एक रुग्णवाहिकाही सज्ज ठेवण्यात आली आहे. 'जनसेवा ही ईश्वरसेवा', हे ब्रीद मानून श्रीद्वारकाधीश चॅरिटीज या विश्वस्तन्यासामार्फत ही सेवा पुरवली जाते. पूज्य ताईंनी त्यांचे हयातीत असंख्य रुग्णांसाठी ध्यानधारणा करून त्यांना जीवदान दिले होते. त्यांच्या मनात रुग्णांविषयी असणारी कणव आणि आपुलकी हाच आदर्श मानून या वैद्यकीय सेवा पुरविल्या जातात. पू. ताईंचे कार्य केवळ काही ठराविक उत्सवांपुरतेच सीमित न ठेवता ते सर्वव्यापी व सर्वस्पर्शी व्हावे हीच या मागची भावना आहे.

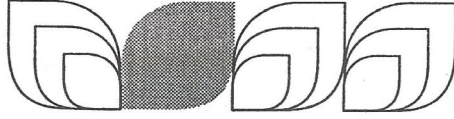
पू. ताईंनी आपला कोणीही उत्तराधिकारी नेमलेला नाही. त्यांचे कार्य हे त्यांनी स्थापन केलेल्या कृष्णकेंद्रामार्फत चालू आहे. पू. ताईंनी सामुदायिक उपासनेची कल्पना मांडली. सध्याच्या कलीयुगात समाजावर येणाऱ्या नैसर्गिक आणि मानवनिर्मित आपत्तींपासून सर्वांचे रक्षण व्हावे म्हणून "ॐ नमो भगवते वासुदेवाय", हा कलीयुगातला तारक मंत्र त्यांनी भक्तांना सांगितला. या मंत्राच्या उच्चाराने तुम्ही मला साद घाला. तुमच्या हाकेस मी नक्कीच धावून येईन असे आश्वासन त्यांनी भक्तांना दिले. तुम्ही माझेकडे येण्यासाठी एक पाऊल पुढे टाकलेत तर मी सहस्र पाऊलांनी तुमचेकडे धावत येईन. श्रद्धा आणि विश्वासाने मला आत्मसात करा. प्रेमाने मला जिंका. दुसऱ्याचे आनंदात आपला आनंद माना, असा साधा, सोपा भक्तीमार्ग त्यांनी भक्तांना सांगितला. आज इंग्लंड, अमेरिका, ऑस्ट्रेलिया, केनिया, नायजेरिया,

दुबई, दोहा, मस्कत, जपान इत्यादि देशात व भारतात मिळून ४०० हून अधिक कृष्णकेंद्रे कार्यरत आहेत.

पंधरा वर्षांच्या सहवासात पूज्य ताईची असंख्य रूपे मी पाहिली. संकटकाळी भक्ताला काळजी करू नकोस, मी पाठीशी उभा आहे, असं खंबीर आश्वासन देणाऱ्या ताई. भक्त आजारी पडला की कधी कधी केवळ दोन घोट पाणी प्राशन करून त्याचेसाठी ध्यानधारणा करणाऱ्या, त्याला आजारातून पुन्हा उभ्या करणाऱ्या भक्तवत्सल ताई. भक्ताच्या घरी एखादी आनंदाची घटना घडली की आनंदित होणाऱ्या ताई. गिरणी कामगारांच्या संपामुळे हजारो कामगारांचे संसार उध्वस्त होत असल्याचे पाहून अस्वस्थ झालेल्या आणि त्याच अवस्थेत संबंधित कामगार नेत्याला त्याच्याच वसाहतीत जाऊन जाब विचारणाऱ्या निर्भिड ताई. देशाच्या सीमेवर अणुयुद्धाचे ढग जमले असताना पंजाब, लडाख, आसाम आणि केरळ या चतुःसीमावर जाऊन देशाच्या रक्षणासाठी प्रार्थना करणाऱ्या ताई. अशी त्यांची कितीतरी रूपे आम्ही कृष्ण परिवारातील भक्तांनी पाहिली. महानिर्वाणानंतरही असंख्य भक्तांच्या हृदयात अढळ 'ध्रुवपद' लाभलेली ही वात्सल्यसिंधू आई अजरामरच राहिल.

अधिक माहितीसाठी संपर्क : www.sridwarkadhish.org
www.sridwarkadhish.com

वैद्यो नारायणो हरिः :

• डॉ. मयुरेश पिंपुटकर, नेरळ

शरीरे जर्जरं भूते व्याधिग्रस्ते कलेवरे ।

औषधं जान्हवी तोयं वैद्यो नारायणो हरिः ॥

रोगाने ग्रस्त होऊन जर्जर झालेल्या शरीराला परमात्मा श्रीहरी वैद्य, तर गंगाजल हेच औषध होय.

॥ अच्युत अनंत गोविंद नामोच्चारण भैषजात
नश्यंति सकल रोगाः सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥

कोणतीही दूर्धर व्याधी अच्युत, अनंत, गोविंद अशा नामस्मरणाच्या रुपातील औषधाने बरी होतेच हे त्रिवार सत्य आहे.

अशा प्रकारची सुभाषिते आपल्या वाचनामध्ये येतात. प्रत्येकाचा त्यावर विश्वास बसतोच असे नाही. पण जेव्हा स्वतःवर आजार येतो, संकट येते, त्यावेळी नकळतपणे प्रत्येकजण श्रीकृष्णाला किंवा आराध्य दैवताला शरण येतो. डॉक्टरही रुग्णाच्या नातेवाईकांना सांगतात, "आम्ही केवळ उपचार करतो, बरे करणे त्याच्या हाती. We treat.... He cures!!"

बदलापूर येथील कृष्णकुटीरमध्ये आलेल्या हजारो कृष्ण-भक्तांच्या मनामध्ये मात्र या कृष्णवचनावर शंका येणे अशक्य आहे. कारण परम पूज्य लीलाताईंच्या माध्यमातून वावरताना कित्येक श्रीकृष्ण-भक्तांना वैद्यराज कृष्णाच्या औषधाची प्रचिती आलेली आहे. "माझा शब्द आहे,

माझी जबाबदारी आहे”, असे दृढपणाने सांगून भक्ताला संकटातून वाचवणारा भक्तवत्सल, भक्तसखा. तर कधी अहंकारी व्यक्तीच्या गर्वाचे हरण करणारा द्रष्टा शिक्षक, तर कधी भगवद्गीतेच्या श्लोकातील कालानुरूप संदर्भ सांगणारा मार्गदर्शक, अशा अनेक भूमिका धारण करणारा ‘लीलाकृष्ण’ आपल्या भक्तांसाठी डॉक्टरही होत असे.

श्रीकृष्णलीलावली या पुस्तकामध्ये कृष्णभक्तांनी आपल्या अनुभवांचे वर्णन करताना लीलाताईंनी-कृष्णाने दिलेल्या औषधांचा आवर्जून उल्लेख केलेला आहे. या अनुभवांचे वर्णन वाचताना असे स्पष्टपणे जाणवते की त्याने कित्येक भक्तांना पुढे येऊ शकणाऱ्या आजारांबद्दल सावध केले होते. तर किती तरी भक्तांचे आधुनिक उपचारांनी असाध्य असणारे आजार केवळ साध्या घरगुती औषधांनी बरे केले होते. कित्येक वेळा लीलाताईंनी कृष्णभक्तांवरील गंडांतर दूर व्हावे म्हणून स्वतः ध्यान केले.

आयुर्वेदामध्ये औषधोपचाराचे तीन प्रकार वर्णन केले आहेत.

- १) दैवी चिकित्सा - देवाचे तीर्थ / प्रसाद भक्षण करणे. देवाचे ध्यान करणे.
- २) स्तवावजयन - प्राणायामाद्वारे रुग्णातील आंतरिक शक्ती वाढवणे.
- ३) औषधोपचार - व्याधीविरोधी औषधांचा वापर करणे.

लीलाताईंच्या माध्यमातून कृष्णाने आपल्या भक्तांसाठी चिकित्सेच्या वरील तीनही अंगांचा वापर केलेला आढळतो. सर्व सृष्टीचाच व्यापार चालवणाऱ्या परमात्म्याला कठीण ते काय, हेच खरे! आपली श्रद्धा दृढ हवी, केवळ हीच त्याची ‘फी’ आहे.

कृष्णाने सांगितलेल्या औषधांचे काही अनुभव वर्णन करत आहे.

एका कृष्णभक्ताच्या डोळ्याला रांजणवाडी झाली होती. ती बरेच दिवस बरी होत नव्हती, म्हणून ऑपरेशन करावे, असा डॉक्टरांचा विचार होता. पण कृष्णाने त्यांना ऑपरेशन न करण्याचा सल्ला दिला व कंकोळ खायला

सांगितले. कृष्णाचे हे औषध घेताच रांजणवाडी फुटली. त्यानंतर तो डॉक्टरांना भेटायला गेला. त्यावेळी त्यांची ब्लडशुगर तपासली असता ती ४८० gml झालेली होती. अशावेळी ऑपरेशन करणे अशक्यच होते.

डायबेटीस, ब्लडप्रेसर, युरीन इन्फेक्शन अशा वेगवेगळ्या आजारांनी त्रस्त झालेल्या कृष्णभक्ताला तो कृष्णकुटीरमध्ये दर्शनासाठी आला असता, चिमटीभर धण्या-जिन्याची पावडर भांडेभर पाण्यामध्ये रात्री भिजत घालून सकाळी ते पाणी गाळून पिणे, असे कृष्णाचे औषध ताईनी घेण्यास सांगितले, शिवाय अर्धा ग्लास सोडा व अर्धा ग्लास दूध एकत्र करून पंधरा दिवस किंवा महिन्यातून एकदा घेण्यास सुचविले. १५-२० वर्षांपासून सुरु असलेली ॲलोपॅथिची सर्व औषधे बंद होऊन त्या भक्ताचे सर्व विकार त्यांना सोडून पळाले. आता ते फक्त कृष्णाला नैवेद्य दाखवलेला कार्याचा रस आणि आवळकाठी एवढेच औषध घेत आहेत.

मानदुखीने ग्रस्त असलेल्या एका कृष्णभक्ताला कृष्णाने अंड फोडून त्यामध्ये हळद मिसळून मानेपासून हातापर्यंत लावायला सांगितले व थोड्या जिन्यामध्ये एक मिरी घेऊन ते चाऊन खायला व गरम पाणी प्यायला सांगितले. याप्रमाणे त्याचे दुखणे कमी झाले. पुढे कृष्णाने त्यांना ॲक्युप्रेसरची ट्रिटमेंट घेण्यास सांगितले व डॉक्टरचे नावही सुचविले. त्यामुळे त्या पेशंटची मानदुखी पूर्ण बरी झाली.

ताईची नात अवंतीला एकदा डायरिया झालेला असताना वैद्यकीय उपचारांनी तो बरा होईना. तेव्हा कृष्णाने स्वतः तिला तूप + गूळ + सुंठ असे औषध करून दिले. कृष्णाचे औषध व सहवास यांच्या एकत्रित परिणामाने अवंतीला लवकरच बरे वाटले.

एका कृष्णभक्ताच्या स्कुटरला अपघात होऊन त्याच्या डोळ्या-जवळ मार लागला, तेथील मांसही बाहेर आले. गंभीर जखम आहे. ती भरून येण्यास वेळ लागेल व देवाची कृपा म्हणूनच डोळा वाचला असे डॉक्टर म्हणाले.

लीलाताईंनी त्यांना कृष्णाचे औषध सांगितले. ३ दिवस साखर + हळद + दूध त्यांना प्यायला सांगितले. ५-६ दिवसातच त्यांची जखम भरुन आली.

कृष्णकुटीरमध्ये येणाऱ्या भक्ताचा एक परदेशात राहणारा मित्र डायबेटीस, लिव्हरमध्ये बिघाड व लघवीतून रक्त जाणे या त्रासाने ग्रस्त झाला होता. तो कृष्णाला भेटायला कृष्णकुटीरमध्ये आला. लीलाताईंनी त्याला सांगितले, कृष्ण म्हणतो, सर्व माझ्यावर सोड. २ महिन्यात पूर्ण बरा होशील. रोज सकाळी कृष्णाला दूध साखरेचा नैवेद्य दाखवून ते प्यायला सांगितले व तळलेले पदार्थ न खाण्याचे पथ्यही सांगितले. दोन महिन्यातच कृष्णवचनाप्रमाणे ते गृहस्थ पूर्ण बरे झाले.

भक्ताचे ब्लडप्रेसर वाढले तर टबमध्ये गरम पाणी घेऊन त्यात मीठ मिसळून पाय सोडून बसायला ताई सांगत. यामुळे ब्लडप्रेसर नॉर्मल होत असे. ऑपरेशन झालेल्या वा अन्य कारणाने शरीरास जखम झालेल्यांना रोज नियमितपणे गरम पाण्यात हळद मिसळून घ्यावयास सांगत. संतती समस्या असणाऱ्या जोडप्यांना रोज रात्री नियमितपणे पांढऱ्या कांद्याचा तीन चमचे रस घेण्यास सांगत.

अशा अनुभवांतून जी औषधे वर्णन केलेली आढळतात, त्यांचा आयुर्वेदामधील वर्णन केलेला कार्यकारणभाव आपण पाहू शकतो. पण काही अनुभवांमध्ये तर आजार एका व्यक्तीला आणि औषध दुसऱ्या व्यक्तीने घेऊनही आजार बरा केलेला आढळतो.

अमेरिकेतील एक कृष्णभक्त एक महिनाभर हॉस्पिटलमध्ये अॅडमिट होते. कृष्णाच्या मतानुसार त्यांनी दहा दिवस पालकचे सूप घेणे आवश्यक होते. पण त्या देशातील हॉस्पिटलचे नियम कडक होते. त्यामुळे त्या भक्ताला पालकचे सूप घेणे शक्य होणार नव्हते. त्यावेळी कृष्णाने येथील दुसऱ्या एका कृष्णभक्ताला पालकचे सूप दहा दिवस घेण्यास सांगितले. दहा दिवसातच अमेरिकेतील कृष्णभक्ताच्या प्रकृतीत सुधारणा झाली. तेव्हा कृष्णाने

इथल्या भक्ताला पालकचे सूप पिण्यास बंद करण्यास सांगितले.

एका कृष्णभक्ताच्या मुलाला अपघातामध्ये हाताला जबर मार लागला होता. औषधोपचार करून त्याला घरी आणले. त्यानंतर त्यांच्या घरातील कृष्णमूर्तीचा हात निखळलेला त्यांना आढळला. त्यांना तो अशुभ संकेत वाटला. त्यामुळे ते घाबरून कृष्णकुटीरमध्ये आले. त्यावेळी कृष्णाने त्यांना सांगितले की मुलावरचे संकट त्याने स्वतःवर ओढवून घेतले नसते तर त्या मुलाचा हात गेला असता. कृष्णानेच आपल्या गीतेमधील वचनाचे पालन केले.

अनन्यः चिंतयन्तो माम् ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमम् वहाम्यहम् ॥

खरच आपली काळजी तोच घेत असतो, आपण केवळ काळजी करत बसतो.

कृष्ण म्हणायचा जर तुम्ही माझ्याशी व्यवहाराने वागल तर मीही तुमच्याशी व्यवहारानेच वागेन. पण जर तुम्ही मला तुमचे सर्वस्व अर्पण केले, मला शरण आलात, संपूर्ण शरणागत होऊन माझ्या शिकवणीप्रमाणे आचरणही केलेत तर तुमची सर्व जबाबदारी ही माझी राहिल. प्रत्येकवेळी कृष्णाने हे वचन पाळले.

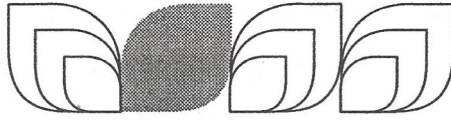
कृष्णाच्या औषधांनी, साध्या घरगुती उपायांनी दुर्धर रोग बरे कसे होतात? आधुनिक निदान पध्दतींनीही निदान न होणाऱ्या व्याधिंचे कृष्णाला आधिच ज्ञान कसे होते? असे तर्क लढवणे म्हणूनच व्यर्थ आहे. जेथे सर्व तर्क संपतात, कार्यकारण मिमांसा थांबतात, तेथेच कृष्णाचे अस्तित्व सुरु होते. कृष्णकृपेबद्दल चिकित्सा करण्यापेक्षा कृष्णकृपेचा अनुभव घ्यावा.

आधी भक्तीचा बिंदु घावा मग कृपेचा सिंधु घ्यावा ॥

त्यामुळेच की काय कितीही मोठे संकट आले तरी कृष्णाकडे, लीलाताईकडे गेल्यावर एक मोठा आधार मिळायचा व अर्धा आजार

तिथेच बरा होत असे. सर्वच कृष्णभक्तांचा आधार असलेल्या लीलाताईमध्ये कृष्णभक्त कृष्णाला पहायचे. पण आता लीलाताईच कृष्णमय झाल्यामुळे कृष्णामध्ये लीलाताई पहाव्या लागतात.

भक्ती लीला - पूज्य लीलाताई कर्वे

- डॉ. मीरा केसकर
सानपाडा, नवी मुंबई

बदलापूरच्या थोर कृष्णभक्त परमपूज्य लीलाताई कर्वे पाच वर्षापूर्वी कृष्णस्वरूपात विलीन झाल्या. पण आजही हजारो घरे अशी आहेत की जिथे रोजच्यारोज श्रीकृष्णाबरोबरच लीलाताईंच पुण्यस्मरण घडत, कृष्णापाठोपाठ त्यांनाही हात जोडले जातात आणि तसेच गीताध्ययन करण्यासोबत ताईंच्या साध्या सोप्या शिकवणुकीला अनुसरून जीवनमार्ग आक्रमिला जातो.

भगवान श्रीकृष्णाची गीतेतील शिकवण पूज्य लीलाताईंनी आधुनिक काळाला अनुरूप करून सुलभ रीतीने सांगितली. ताईंनी हे कार्य निष्ठेने आणि अत्यंत प्रेमाने केलं. कृष्णापेक्षा वेगळं अस काही त्यांच्या शिकवणुकीत आणि व्यक्तिमत्वातही उरलेलं नव्हत. तन मन धनच नव्हे तर सर्वस्वच त्यांनी कृष्णाला अर्पण केलं होत आणि तेच तर त्यांच्या आणि श्रीकृष्णाच्या सतत संवादाचं रहस्य होत. एकदा थोड्या वेडेपणाने अन् भाबडेपणानेच कुणी त्यांना विचारलं की, "कृष्ण तुमच्याशी बोलतो, तर तो कसा दिसतो, काय बोलतो अन् त्याचा आवाज कसा आहे"? त्यावर चटकन अगदी सरळपणाने त्या म्हणाल्या, "अहं, तो दिसतो किंवा त्याचं बोलण ऐकू येत असं नाही. पण ते मनातच येत आपोआप" किती निःष्कपट, निर्मम, निस्पृह आणि निःसंग अस उत्तर होत ते! कोणताही अभिनिवेश तिथे नव्हता, अध्यात्मिक अधिकाराचा देखावा नव्हता की काही सारवासारवीची चलाखीही

नव्हती. जेव्हा एखादा भक्त 'मी आणि माझं' या विषयांना, विचारांना तिलांजली देऊन फक्त 'तो आणि त्याचीच इच्छा' यांच्याशीच एकनिष्ठ राहतो, त्यालाच स्वसमर्पण करतो तेव्हाच त्या भक्ताच्या त्या निःसंग, निष्कपट, निस्वार्थी, निर्लेप अशा खोल डोहा-सारख्या शांत, स्थिर मनात 'त्याच्या' मनोगतांचं प्रतिबिंब पडू शकतं. परमपूज्य ताईच्या संदर्भात नेमकं हेच घडत होतं. स्वार्थ मूलक अशा कोणत्याही विचाराने त्या मनाच्या डोहात एखादा तरंगसुध्दा उमटता कामा नये हीच त्या कृष्णाची एकमेव अट असते. हेच गीतेतील भक्ताच्या वर्णनाचं सारतत्त्व आहे. ही अट प्राणपणाने सांभाळणाऱ्या ताई या श्रेष्ठ भक्त होत्या. ध्यानी, मनी, स्वप्नी केवळ श्रीकृष्णाच! म्हणूनच श्रीकृष्णाच मनोगत त्यांना अचूक समजत होते. संभ्रमित अवस्थेत असणाऱ्या, वाट चुकलेल्या त्याच्या लेकरांना योग्य मार्ग दाखवण्याचीच त्याला चिंता! हे योग्य मार्गदर्शन करण्यासाठी योग्य व्यक्ती म्हणून तो मोजक्या भाग्यवंतांची निवड अनेक कसोट्या लावून करतो, त्यापैकी एक म्हणजे ताई! त्यांनी श्रीकृष्णाने जे जे कार्य त्यांच्यावर सोपवले ते पूर्णार्थाने, सर्वांशाने पार पाडले, किंबहुना तेच त्यांचं जीवितकार्य होतं. अगा जयाचे जे विहित । ते ईश्वराचे मनोगत । तेचि केलिया विभ्रान्त । सापडेची तो ॥ या ज्ञानदेवांच्या उक्तीप्रमाणे आपल्या या विहित कार्याची जाणीव त्यांना फार लहानपणीच झाली होती आणि ते विभ्रान्तपणे करण्यानेच तो भेटणार याचा त्यांना पूर्ण विश्वास होता. याच विश्वासाने, श्रद्धेने त्यांनी प्राथमिक शिक्षिकेची नोकरी निरलसपणे पूर्ण काळ केली. लहान मुलांच्या निर्मळ, निःष्कपट मनोविश्वाशी एकरूप होऊन त्यांनी ज्ञानदानाचं कार्य मोठ्या प्रेमाने केलं आणि एकीकडे नोकरी चालू असतानाच कृष्णाने सोपवलेले कार्यही अविभ्रान्तपणे केलं. त्यासाठी वेळ प्रसंगी आपला संसार मुलं बाजूला ठेवून कृष्णभक्तांना प्राधान्य दिलं. स्वतःचे सुख, चैन, आराम यांचा क्षणभरही विचार न करता कृष्णकार्यात स्वतःला झोकून दिलं.

कृष्णकुटीरमध्ये येणाऱ्या कृष्णभक्तांना अगत्याने बसवून, विचारपूस करून त्यांची समस्या निवारण करून, चहा पाणी प्रसाद देऊनच निरोप दिला जायचा. पण हे सगळं करताना ताई मात्र तासन्तास उभ्याच

असायच्या. भक्ती, ज्ञान, वैराग्य, कर्मनिष्ठा यांच्या कोरड्या तत्वचर्चा ताईनी कधी केल्या नाहीत. पण हे दिव्य सद्गुण त्यांनी आपल्या वृत्तीतच मुरवले होते आणि आपल्याच जीवनातून त्यांचा आदर्श वस्तुपाठ कृष्णभक्तांसमोर त्यांनी सातत्याने ठेवला.

कर्मनिष्ठा ही त्यांच्या शिकवणुकीची आधारशिला म्हणता येईल. ज्यासाठी आपण वेतन घेतो ते काम नोकरदारांनी नेकीने कराव. व्यासायिकांनी आपला व्यवसाय सचोटीने करावा. गृहिणींनी आपली गृहकर्तव्य प्रेमाने करावी. विद्यार्थ्यांनी अभ्यास मनःपूर्वक करावा. 'लाभार्थी' होण्यापेक्षा 'कर्तव्यनिष्ठ' असावं हे त्या आवर्जून सांगत. कर्तव्यात चुकारपणा केलेला त्यांना चालत नसेच, पण ताईसाठी म्हणून कोणी कामात चालढकल करू लागले तरी अशावेळी त्या पटकन म्हणत, आपल्याला बाबा आधी 'ड्यूटी' केलेली आवडते आणि त्या भक्ताला त्याच्या कर्तव्याकडेच कटाक्षाने वळवत.

समर्थ रामदास स्वामींनी म्हटले आहे, सामर्थ्य आहे चळवळीचे । जो जो चालवील तयाचे । परंतु तेथे भगवंताचे । अधिष्ठान पाहिजे ॥ ताईच्या शिकवणुकीत हाही भाग अत्यंत महत्वपूर्ण होता. तुमच्या सर्वच कर्मांना भगवंताचे अधिष्ठान असू द्या. मात्र या भक्तीच्या, श्रद्धेच्या क्षेत्रात त्यांनी कर्मकांडाचा फापटपसारा कधी मांडला नाही. उपास तापास, व्रतवैकल्ये किंवा झगमगाटी पूजा यांचा 'त्याला' सोस नाही की महत्व नाही. 'त्याला' तुमची फक्त दृढ निष्ठा हवी आहे. मनात शंका आली की तुम्ही त्याला दुरावता, तो तुम्हाला दुरावत नाही. पण तुमच्या श्रद्धेची कसोटी पाहत तो काही काळ तटस्थ राहतो. त्यात तुमच फार मोठं अहित असत, हे त्या कटाक्षाने सांगत आणि त्यापेक्षा महत्वाचं म्हणजे ॐ नमो भगवते वासुदेवाय या मंत्राने त्याला साद घालणं! ध्रुव बाळाला प्रत्यक्ष भक्तश्रेष्ठ नारदमुनींनी ज्या द्वादशाक्षरी मंत्राचा उपदेश केला तोच हा महामंत्र, सिध्दमंत्र! या मंत्राचा जमेल तेव्हा, जमेल तेवढा जप करावा, माळा घेऊन जप मोजण्याचा आटापिटा करू नये, हे वारंवार आवर्जून सांगत.

ताईच्या व्यक्तिमत्वातील अत्यंत महत्वाची आणखी एक गोष्ट म्हणजे त्यांची विनम्रता, निःस्पृहता. गुरुबाजी करणाऱ्यांचे पेव फुटलेल्या आजच्या जमान्यात अध्यात्मिक अधिकार असूनही ताईनी त्याच कधी भांडवल केल नाही. 'मी कुणाची गुरु नाही, कुणी माझा शिष्य नाही. आपला सर्वांचा गुरु तो एक 'श्रीकृष्ण' आहे हे नेहमीच लक्षात ठेवा' असे त्या सांगत. संकटाच्या काळी त्याला हाक मारा. त्याचाच धावा करा. फक्त म्हणा, "ये रे कृष्णा आणि पहा तो येतो की नाही ते." हे त्या इतकं ठामपणे आणि आग्रहपूर्वक सांगत की त्या शब्दांनीच मनाला मोठा दिलासा मिळे आणि ताईविषयीचा आदर द्विगुणितच काय पण शतगुणित होई. ताई ह्यात असेपर्यंत त्यांनी स्वतःच्या तसबिरी छापून त्यांचे भक्तजनांमध्ये पूजेसाठी वाटप होऊ देण्याचा खटाटोप कुणालाही करू दिला नाही हे त्यांच्या विनम्रतेचेच द्योतक आहे.

ध्रुवतारा सदैव आपल्या स्थानी अढळ असतोच, पण अज्ञानी मनुष्याला कोणी ज्ञानी व्यक्तीने बोटाने निर्देश करून तो दाखवावा, तेव्हाच त्याला तो आनंद, ते दर्शन घेता येत. माझ्यासारख्या कित्येक अज्ञानी जनांना अशाच आनंदाचा अनुभव ताईमुळे लाभला. अन्यथा, जेथे जातो तेथे तू माझा सांगाती । चालविसी हात धरुनिया । हे संतशिरोमणी तुकाराम महाराजांचे शब्द ईश्वरसान्निध्याची ग्वाही चारशे वर्षापासून ढळढळीतपणे देत आहेतच. पण भवसागरात आकंठ बुडालेल्या आमच्या सारख्यांना त्याची खात्री नसते. अशावेळी त्यासाठी एखाद्या थोर विभूतीला पुन्हा भूतलावर अवतीर्ण व्हाव लागत. ताईचा जन्म हा जणू अशाच अवतारकार्यासाठी झाला होता. तुम्ही भगवंताला साद घातलीत की तो धावत येणारच, हे अत्यंत आत्मविश्वासाने, सहजतेने आणि ठामपणे त्या सांगत. आणि अशाच अनुभवांची देवघेव कृष्णकुटीरमध्ये सतत चालू असे. तो शुभसंस्कार आणि दृढ श्रद्धा घेऊनच भक्त परतत. त्यामुळे जीवनाची बिकट वाटचाल सुकर, सुलभ झाल्याचा अनुभव हजारो कृष्णभक्तांनी घेतला.

कर्षयति इति कृष्णः आकर्षून घेतो म्हणून तो कृष्ण असा या शब्दाचा अर्थ. प्रेमळ माता, आदर्श शिक्षिका, साधीशी, अगत्यशील गृहिणी, श्रेष्ठ भक्त, आर्जवी स्नेही अशा कित्येक पैलूंनी मोहवणाऱ्या परमपूज्य

लीलाताईच व्यक्तिमत्व 'कृष्णस्वरूप' होत ते या अशाही अर्थान! त्यामुळेच पूर्वी बदलापूची ओढ ही कृष्ण आणि ताई अशी द्विकेंद्री असायची. ज्या क्षणी ताई देह सोडून कृष्णस्वरूपात विलीन झाल्या तेव्हापासून ही ओढ एककेंद्री झाली आहे. आता ताई आणि कृष्ण दोन वेगवेगळे असे नाहीतच!

अजानवृक्षाची

छाया

- सौ. गौरी जोशी, मुंबई

आळंदीला ज्ञानेश्वरमाऊंलीचे समाधीजवळ अजानवृक्ष आहे. अधिकाअधिक काळ या अजानवृक्षाच्या छायेत बसून भक्त ज्ञानेश्वरीचे अध्ययन करतात. ज्ञानेशांशी जवळीक साधायला अजानवृक्षाची छाया मस्तकी असावी लागते, असं म्हणतात. बदलापूरच्या स्व. पूज्य लीलाताई कर्वे या आम्हा सर्व भक्तांच्या अजानवृक्ष होत्या. या अजानवृक्षाच्या छायेत जे जे आले, त्यांना त्यांना श्रीकृष्ण परमात्म्याच्या मायेचा लाभ झाला.

लीलाताई एक प्रसन्न, वात्सल्य मूर्ती. आम्हा सर्वांची ताई. नव्हे आई. स्व. ताईच्या वयाला या मे महिन्यात ७५ वर्षे पूर्ण झाली. पंचाहतरीचा सोहळा आम्हा भक्तांमध्ये साजरा करण्यासाठी ताई आज हयात असत्या तर आम्हा भक्तांना ती एक मोठी पर्वणीच ठरली असती. पण या प्रसंगाच्या निमित्ताने त्यांच्या असंख्य आठवणींचा पूर आज ओसंडून वाहत आहे.

काही माणस अध्यात्मिक किंवा संत म्हणून खूप प्रसिध्द नसतात. ते त्यांच ध्येयही नसते. पण ती अध्यात्म जगणारी असतात. परमपूज्य लीलाताई कर्वे अशा दुर्मिळ व्यक्तींपैकी एक, त्या अध्यात्म जगणाऱ्या होत्या. त्यांच्यातील अध्यात्माचा हा झरा अभिजात, जन्मजात होता. ताई म्हणजे पाझरती भक्ती. दुसऱ्याला अपार विश्वास, दिलासा देणारी. अगदी नास्तिक माणसालाही देवाच्या अस्तित्वाविषयी निःशंक करणारी, श्रध्दा वाटायला लावणारी, श्रध्दा जागवणारी.

कितीही संकटे, मनस्ताप ओढवलेला असू देत. एकदा का बदलापूरच्या कृष्णकुटीरमध्ये प्रवेश केला की मनोमन प्रसन्न आणि आत्मनिर्भर अशा, व्यवहारापासून एका वेगळ्या जगात गेल्यासारखे वाटे. हा प्रत्येक कृष्णभक्ताचा अनुभव असायचा.

शांती, प्रेम आणि कृष्णभक्ती हे ताईच्या जीवनाच सूत्र होत. माणूसकी हेच त्यांच्या धर्माचं साधंसाधं तत्व होत. ताईचं विचार करणं, उठणं, बसणं, बोलणं, जेवणं, झोपणं सगळं जगणच कृष्णमय होत. मानवता हा धर्म व 'ॐ नमो भगवते वासुदेवाय' हा मंत्र, हाच यज्ञ आणि हीच आराधना करा. हे एवढंच त्यांनी आम्हा सर्व भक्तांना सांगितलं. लीलाताईची भक्ती, त्यांचं अध्यात्म हे इतकं सोपं, साधं, सरळ होत. कोणत्याही प्रकारचं कर्मकांड वा खर्चिक उपाय नसत. पण, "कृष्णा, कृष्णा" अशी हाक मारून ताई जेव्हा कृष्णाशी बोलायच्या तेव्हा त्यांची हाक व कृष्णाशी बोलणं पोटातून, अंतःकरणातून आलेलं असायचं, हे बघणाऱ्याला जाणवायचं. कसलाही चमत्कार नाही, अवडंबर नाही. होती ती श्रद्धा. मीरेची श्रद्धा, राधेची श्रद्धा. जी आजवर आपण फक्त पुस्तकातूनच वाचलेली, भिजून आपल्यासमोर प्रत्यक्ष उभी असायची. ती पहायला मिळणं, अनुभवणं हे खरच, आमच्या ताईच्या कृष्ण परिवारातल्या कृष्ण-भक्तांचं भाग्यच. जे आम्ही अनेक वेळा उपभोगलं.

संत ज्ञानेश्वरांनी ज्ञानेश्वरीच्या १६ व्या अध्यायात माणसाला जीवनात होणारे आनंद आणि त्याचे परिणाम याचे वर्णन केले आहे. त्यात दुसऱ्याच्या आनंदात स्वतः आनंद घेणाऱ्या आनंदाला त्यांनी फार मोठे स्थान दिले आहे. ते योगिक सामर्थ्य आहे, असे ज्ञानेश्वरांचे म्हणणे. ताईंनी ह्या आनंदाची प्रचिती आम्हा सर्व भक्तांना भरभरून दिली. कृष्णकुटीरमध्ये आलेल्या प्रत्येकाच्या वैयक्तिक, सांसारिक अडचणी तर ताईंनी सोडवल्याच. ते अनुभव सांगावे तेवढे थोडेच. पण, एक अनुभव सांगण्याचा मोह आवरत नाही.

विश्वकल्याणासाठी, विश्वशांतीसाठी सामुहिक प्रार्थना, नामस्मरण करण्यासाठी देशात-परदेशात ठिकठिकाणी अनेक केंद्रे ताईंनी उभारली.

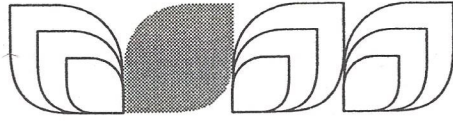
त्यापैकी एक केंद्र माझ्या घरी चालू आहे. त्या केंद्राच्या उद्घाटनाला ताई स्वतः माझ्या घरी आल्या होत्या. त्यानंतर माझ्या घरी ताईचं येणं झालं नव्हत. एकदा ४/५ वर्षांनी अशाच निमित्ताने ताई एका भक्ताच्या घरी येणार होत्या. बदलापूर - चर्चगेट - व्हाया गोरेगाव ते बदलापूर असा त्यांचा दौरा होता. गोरेगावला आणखीन एका घरी केंद्राची स्थापना व दुसरीकडे जाऊन त्या पुढच्या प्रवासाला निघणार होत्या. या कार्यक्रमानंतर त्यांनी थोडा वेळ तरी माझ्या घरी यावं अशी माझी मनोमन इच्छा होती.

कृष्ण माझ्या घरी येईल का? या विचारांनी मी रात्रभर झोपले नाही. सारखे विचार येत होते. ताई आज इतक्या भक्तांकडे जाणार. माझ्या दारावरून त्यांची गाडी जाणार. मग माझ्याकडे यायला त्यांना जमेल का? दुसऱ्या दिवशी ताईचे सर्व कार्यक्रम ठरल्याप्रमाणे व्यवस्थित पार पडत होते. गोरेगावच्या दुसऱ्या केंद्राची स्थापना झाल्यावर ताईंनी मला हाक मारली व म्हणाल्या दुसऱ्या भक्ताच्या घरून आपण १५ मिनिटात निघू. तुझ्याकडे येऊन थोडावेळ ध्यान करून मी जाणार आहे. मी आ वासून ताईकडे बघत राहिले तर त्या म्हणाल्या, काय करणार. वेळ नाही आहे. पण काल रात्रभर तळमळत होतीस ना. मग कृष्णाला तुझ्याकडे दोन मिनिटांसाठी का होईना यावेच लागणार. तिथून ताई माझ्याकडे आल्या. कलिंगडाच्या तीन छोट्या फोडी खाल्या, तीन घोट पाणी प्यायल्या व आम्हाला आशिर्वाद देऊन गेल्या. कृष्णाच्या, ताईच्या प्रेमाचा ज्यांनी अनुभव घेतला, ती व्यक्ती कायमची सश्रद्ध झाली, ताईची झाली, कृष्णाची झाली.

लग्न संसाराचे पाश नसलेली विट्ठलभक्तीत लीन होऊन गेलेली जनाबाई, लग्न संसारात असून विरागी होऊन कृष्ण हाच संसार मानणाऱ्या राधा, मीरा यांची भक्ती म्हणजे भक्तीची एक उच्चतम अवस्था. या विरागी संतांइतकच लीलाताईच कृष्णात तल्लीन होणं, कृष्णमय जगणं, उत्कट होत. कृष्णभक्तीबरोबरच आपली कर्तव्येही त्यांनी तेवढ्या उत्कटतेने, समरसतेने पार पाडली. एवढच नव्हे तर त्यांच्या सहवासात येणाऱ्या प्रत्येकाला त्यांनी कृष्णभक्तीची आस दिली.

ताईंचे वेगळेपण इथेच संपत नाही. वैयक्तिक, कौटुंबिक कर्तव्याबरोबरच सामाजिक कर्तव्याची, राष्ट्रीय जबाबदारीची त्यांची जाणीवही सतत जागृत असायची. म्हणूनच सीमेवर लढणाऱ्या जवानांसाठी, देशासाठी त्या सतत ध्यान करीत असत. फक्त स्वतःसाठी प्रार्थना करत राहू नका तर समाजासाठी, सर्व मानवतेसाठी करा म्हणून त्या सतत सांगत व त्यासाठीच त्यांनी जगात ठिकठिकाणी विश्वशांतीसाठी, विश्वकल्याणासाठी, सामुहिक प्रार्थना केंद्रे सुरु केली. धार्मिकतेतून सामाजिक बांधिलकी वाढावी, असा त्यांचा आग्रह असे.

मला भाचलेल्या श्रीकृष्णभक्त लीलाताई

- प्रकाश गाडगीळ, ठाणे

प. पूज्य ताईची आणि माझी पहिली भेट १९७६ च्या सुमारास अंबरनाथ ऑर्डिनन्स फॅक्टरीच्या क्वार्टर्समध्ये झाली. पूज्य ताई अंबरनाथ येथील ऑर्डिनन्स फॅक्टरीच्या प्राथमिक शाळेत शिक्षिका होत्या. मला ज्योतीषाची आवड होती व प. पूज्य लीलाताईकडे मामा दळवी नावाचे कृष्णभक्त म्हातारे आजोबा रहात होते व ते पाश्चात्य पध्दतीने (सायन) ज्योतिष सांगावयाचे. त्यांच्या ज्योतिषाचा आश्चर्यकारक पडताळा मला यायचा म्हणून मी अनेकदा त्यांना भेटावयास जात असे.

१९७८ साली प. पू. ताई अंबरनाथ सोडून बदलापूरला जाधव कॉलनीत रहावयास आल्या. घराचे नाव कृष्णकुटीर होते. घराच्या हॉलमध्ये श्रीकृष्णाची विलोभनीय मूर्ती, हॉलला लागून दोन खोल्या व स्वयंपाकघर. दळवीमामांना भेटायला मी ताईकडे जात होतो. तरीही प. पूज्य ताईशी माझा एव्हाना फारसा परिचय झालेला नव्हता. १९७९ साली मला नोकरी लागली. एके दिवशी मी बँकेत जात असता मला प.पू. प्रभूपद स्वामींची पुस्तके खरेदी विक्रीस ठेवलेला स्टॉल दिसला. मी सहज तेथे गेलो व जवळ जवळ ५-६ पुस्तके खरेदी केली. ती पुस्तके इंग्रजीत होती व अमेरिकेत छापलेली होती व त्यात कृष्णाचे अतिशय सुंदर सुंदर फोटो होते. घरी आल्यावर काय वाटले कुणास ठाऊक. त्यातील सर्व चांगले चांगले फोटो काढले व विचार केला हे फोटो घेऊन बदलापूरला जावे. बदलापूरला जेव्हा कृष्णाचा विषय निघाला तेव्हा मी झटकन

ताईना म्हटले, "तुमच्याशी कृष्ण बोलतो मग आमच्याशी कृष्ण कसा बोलत नाही" त्यावर प. पू. ताई म्हणाल्या, थांबा हं मी कॉफी घेते आणि कृष्णाला आवाहन करते, त्या महाशक्तिला बोलावते". थोड्या वेळाने प. पू. ताई बाहेर आल्या. त्यांचा आवाज बदलला होता. मी दिलेले फोटो पहात त्यातील काही निवडक फोटो पाहून हा मी घेऊ? अशा तऱ्हेने विचारत होत्या व मी हो अगदी अवश्य घ्या असे म्हणत होतो. एव्हाना माझ्या डोक्यात प्रकाश पडला की ताईच्या अंगात 'कृष्ण' आला आहे. मी ताईच्या समोर बसलो. कृष्ण मला म्हणाला, तू माझ्याकडे यायला निघाला आहेस. तू लग्न कर कारण तुझ्या आईची तशी इच्छा आहे. मी तुझ्या लग्नाला येणार आहे. मी तुमच्यातच आहे. मी तुमच्याहून वेगळा नाही. तुमची श्रद्धा मला बोलावयास भाग पाडते. तू काही न करता तुझ्या गोष्टी आपोआप घडतात. भारावून मी ताईना नमस्कार करण्यास खाली वाकलो तेव्हा कृष्ण म्हणाला, ताईला नको मला (कृष्णाच्या मूर्तीकडे बोट दाखवून) नमस्कार कर. त्यावर मी लगेच कृष्णाला म्हणालो, माणसात सुद्धा देव असतोच ना? तेव्हा कृष्णाने अतिशय समर्पक उत्तर दिले. तो म्हणाला माणसात पण देव असतो परंतु जेव्हा माणसाला लोक नमस्कार करतात तेव्हा त्या व्यक्तिला घसरण्याचा धोका असतो.

वरील घटनेनंतर हळूहळू लीलाताईशी माझा परिचय वाढत गेला. साधारण एक ते दीड महिन्यांनंतर माझी बदलापूरला फेरी असे. बदलापूरला असंख्य कृष्णभक्त येत. त्या सर्वांना लीलाताईचे घर म्हणजे आपलेच घर वाटत असे. घरातील सर्वांची वागणूक आलेल्या भक्तांशी आपुलकीची असे. एकदा मी बदलापूरला ताईच्या घरी गेलो होतो. त्यावेळी ताई वाटीतून खीर खात होत्या. मी समोरच बसलो होतो. कृष्ण मला म्हणाला, ये इकडे ये आणि ताईनी खिरीमध्ये ओम उमटलेला दाखवला. कृष्ण म्हणाला मी ओम स्वरूप आहे. मी निर्गुण निराकार आहे. मी कोणता व्यक्तिस्वरूप नाही. मी जन्म व मृत्युरहित असा आहे. त्यामुळे विष्णु मी आहे, शंकर मी आहे असे म्हणतो कारण विष्णु व शंकर यांचा जन्म कोठेच झालेला नाही. ताईच्या कृष्णकुटीरमध्ये कृष्णाची ऐटदार मूर्ती आहे व त्याच्या बाजूलाच शंकराचे काळ्या पाषाणाचे लिंग आहे. ते शिवलिंग कृष्णाने एका मुसलमान व्यक्तिकडून ३१ डिसेंबर रोजी स्वीकारले.

कृष्ण म्हणतो मी, सोवळ्या ओवळ्याच्या पलीकडे आहे. तसेच तो म्हणतो जो आर्ततेने माझा धावा करतो मग ती व्यक्ती कशीही असो तिच्यासाठी मी धावून जातो.

एकदा असाच मी माझ्या एका ओळखीच्या गृहस्थांकडे गेलो होतो. तेथे एक देवीभक्त आले होते. त्यांनी देवीची आरती सुरु झाल्यावर तांबडे लाल कुंकू हातातून काढले. ते कुंकू घेऊन मी लीलाताईच्याकडे एकदा सकाळी गेलो व कृष्णाच्या येथे कुंकवाची ती पुडी ठेवली. कृष्णाने लगेच ताईना मला काही सांगण्यास सांगितले. तेव्हा ताई म्हणाल्या अशा गोष्टी करणे म्हणजे अध्यात्म शक्तिचा अपव्यय आहे व चमत्कार म्हणजे अध्यात्म नव्हे व याला फार महत्त्व देऊ नये.

लीलाताईचे संपूर्ण जीवन पाहिले असता असे आढळून येते की दुसऱ्यासाठी चंदनाप्रमाणे झिजणे व त्यात स्वतःला विसरणे हेच त्यांच्या दृष्टीने अध्यात्माचे सार आहे. ताईच्याकडे कोणतेही अवडंबर नव्हते. कोणत्याही गोष्टीचा, कर्मकांडाचा अट्टाहास नव्हता. सर्व कसे साधे सरळ सोपे सुटसुटीत. ताईच्याकडे तर अन्नछत्र सदैव चालूच असे. ताईच्याकडे आलेला भक्त सर्वाथाने तृप्त होऊन परत जात असे. ताईचे कृष्णकुटीर म्हणजे अक्षरशः गोकुळ होते. कृष्णाने ताईना सांगितलेच होते की पुढे कृष्णकुटीर हे द्वारका होणार आहे. प्रत्येक भक्त येताना कृष्णासाठी काही ना काही गोड प्रेमाने आणत असे व कृष्ण "स्विकारतो" असे म्हणून प्रेमाची पोचपावती देत असे. काही वेळ काही दिवस त्याच्या इच्छेप्रमाणे ती वस्तू ठेवत असे. नंतर कोणाला तरी देऊन टाके. कृष्ण म्हणतो देणारा मीच व घेणाराही मीच. मी ज्याला देतो त्याचे व ज्याचे देतो त्याचे असे दोघांचेही भले होते. एके दिवशी एक बाई ताईच्याकडे आली. तिला काही कारणाने आर्थिक अडचण होती. लगेच कृष्णाने त्याच्या बोटतील सोन्याचे वळे ताईना त्या बाईस देण्यास सांगितले व ताईनी ते वळे लगेच त्या बाईस देऊनही टाकले. ताई ह्या सर्व गोष्टी कृष्णाच्या मर्जीसाठी करत. कारण सर्व कर्मे त्या कृष्णार्पणमस्तु या भावनेनेच करत. त्यामुळे आपोआपच त्यांचेकडून निष्काम कर्म घडले.

१९८३ साली लीलाताईच्या यजमानांचे हृदयविकाराने अकस्मित

निधन झाले. सर्व भक्तांना क्षणभर असे वाटले असेल की कृष्णाने त्यांचे आयुष्य का वाढवले नाही? परंतू त्यावर कृष्ण म्हणतो की मी नियतीच्या बाहेर नाही. कारण मीच विधीलिखित लिहीतो ते मीच कसा बदलू? पतीवियोगाच्या दुःखातून कृष्णानेच पूज्य ताईना अलगद बाहेर काढले. ताईची पूर्वपुण्याई पुष्कळच मोठी होती. त्यामुळे ते परब्रह्म ताईशी बोलले. सर्व वेदांचे मूळ असा जो हरि तोच त्यांच्याशी बोलत असे. त्यांना ते ब्रह्म दिसले. एवढे असूनही तुकाराम महाराज म्हणतात त्याप्रमाणे, “नम्र झाला भूतां तेणे कोंडिले अनंता”, अशी ताईची स्थिती होती.

ताई प्रत्येकाला आपली कर्तव्य कर्मे चोख करावयास सांगत. ताईनी सर्व सांभाळून शाळेतील नोकरी पूर्ण केली. मुलांकडे, घराकडे कधी दुर्लक्ष होऊ दिले नाही. भक्तांचीही कधी उपेक्षा होऊ दिली नाही. लीलाताई आलेल्या भक्तांना भगवद्गीता वाचण्यास सांगत व गीतामहात्म वाचल्याशिवाय केवळ गीता वाचणे निष्फळ आहे असे त्या सांगत. गीतेची पोथी त्या सर्व भक्तांना मुक्त हस्ताने देत. तसेच काही भक्तांना त्या त्यांच्या कुलदेवतेच करावयास सांगत व ते करून झाल्यावरच कृष्णाकडे येण्यास सांगत. भक्तांना ताई निरनिराळे उपाय सांगत. अर्थात हे सर्व कृष्णाच्याच सांगण्यावरून त्या करत. ते उपाय कितीतरी साधे असायचे. कोणाला कृष्णास रोज पांढरे फुल वहाण्यास सांगत, तर कोणाला गीतेचा एखादा अध्याय वाचण्यास सांगत. तर कोणाला रोज रात्री कृष्णार्पणमस्तु असे म्हणण्यास सांगत. हे उपाय करताना भक्ताला कोणतीच अडचण येत नसे. कृष्णाने गीतेतच म्हटले आहे एक भक्ती तेवढी मुख्य, बाकी सर्व गोष्टी निमित्तमात्र आहेत. म्हणूनच कदाचित ताई एवढे साधे साधे उपाय भक्तांना सांगत. ज्यास एवढे साधे उपाय करता येत नसतील त्यांच्याकडे भक्तीचा निश्चितच अभाव असावयास पाहिजे. एखादा भक्त ताईना काही गान्हाणे सांगावयास लागला की ताई उजव्या हाताचे बोट डाव्या तळव्यावर ओमकाराप्रमाणे फिरवित व त्या भक्ताला कृष्ण सांगेल तसे उत्तर देत. एकदा ताईनी मला दोन्ही हातांचे तळवे दाखवले व म्हणाल्या हे बघ उजव्या हातात श्री आहे व डाव्या हातात ओम आहे. उजव्या हातात श्री असल्याने या हाताने कितीही दिले तरी कमी पडत नाही.

लीलाताई मला त्यांच्या मुलासारखे मानत यात मी माझे भाग्य समजतो. तसे पाहिले तर त्या सर्वांच्याच आई आहेत. एकदा मी ताईकडे गेलो होतो. ताई मला म्हणाल्या, आज पहाटे २ ते २.३० च्या दरम्यान मला कोणीतरी आई म्हणून हाक मारली. मी पलंगावर झोपले होते. आता एवढ्या पहाटे मला कोणी हाक मारली म्हणून डोळे उघडून पाहिले तर समोर २०-२२ वर्षांचा तरुण कसा असेल तसा तेजःपुंज श्रीकृष्ण उभा होता. त्याचा पितांबर पिवळा, शरीराभावती तेजोवलय व जमिनीपासून ४ बोटे उंच अधांतरी असा उभा होता. कृष्ण ताईना म्हणाला, आता तुझ्यातील महाशक्ती जागृत झाली आहे म्हणून मी तुला आई या नावाने हाक मारली. कृष्ण ताईना म्हणाला, तुला डोळे उघडे ठेवण्याची गरज नाही. तेव्हा ताईनी डोळे मिटले, तेव्हा ताईना श्रीकृष्ण अंतरंगात दिसू लागला.

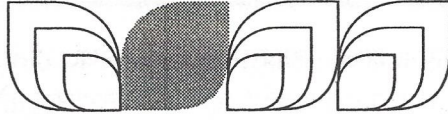
माझ्या ओळखीचे एक सदगृहस्थ आहेत. त्यांची माझी भेट थोर स्वामीभक्त प.पू. नानामहाराज परांजपे यांचेकडे झाली. त्यांना एकदा मी ताईच्याकडे घेऊन गेलो. ताईच्याकडील वातावरण पाहून ते फार भारावून गेले व जसे ते प. पू. नानामहाराजांकडे जात तसे ते लीलाताईच्याकडेही जाऊ लागले. आपटा फाटा येथे त्या गृहस्थांचा प्लॉट होता. बाजूला श्रीस्वामी समर्थांचे मंदिर आहे. तेथे त्या गृहस्थांनी कृष्ण मंदिर व पूज्य ताईना राहण्यासाठी म्हणून मंदिरामागे एक छोटी खोली बांधण्याचे ठरवले. ताईना कृष्णाने जून १९९३ ला कृष्णकुटीर सोडण्यास सांगितले होते. ताई शुद्धा कोणी विचारले तर आपटा फाटा येथे राहण्यास जाणार असल्याचे सांगत. १९९२ च्या चैत्र शुद्ध द्वितीयेला त्या मंदिराचे स्थान निश्चित करण्यासाठी व भूमीपूजन करण्यासाठी ताईना घेऊन आदल्या दिवशी म्हणजेच पाडव्यास संध्याकाळी आपटा फाटा येथे पोहचलो. ताई लगेच उठल्या व त्या प्लॉटमधील एक जागा त्यांनी निश्चित केली. तेथे एक वर्तुळ काढले. त्यात ताईनी बसून ध्यान केले. त्यावेळी त्यांचे हात मुरली वाजवताना कसे होतात तसे झाले होते व तोंडातून एक प्रकारचा नाद येत होता. २० मिनिटे ताईनी ध्यान केले. दुसरे दिवशी म्हणजे चैत्र शुद्ध द्वितीयेला ताईच्या हस्ते भूमिपूजन झाले. आपटा फाटा येथे मार्गशीर्ष शुद्ध द्वितीया म्हणजे १२ डिसेंबर, १९९६ रोजी एकभव्य व सुंदर मंदिरात पू. ताईचे हस्ते भगवान

द्वारकाधीशाची स्थापना झाली. त्याप्रसंगीही मी उपस्थित होतो. आपटा फाटा येथील परिसर फारच रम्य व साधकांना आकर्षित करणारा आहे. एका बाजूला पाताळगंगा नदी वाहते आहे. स्वामी समर्थ, मारुती, गजानन महाराज, दत्तात्रेय, शिर्डी साईबाबा तसेच शंकराचे, नामदेव महाराज, कृष्णसरस्वती महाराजांचे मंदिर अशी कितीतरी लहानमोठी मंदिरे त्या परिसरात आहेत. पावसाळ्यात तर सर्व वनसृष्टी हिरवीगार झालेली असते. अशा परिसरात लीलाताई राहण्यास जाणार होत्या. पण प्रत्यक्षात तसे घडले नाही. पूज्य ताईचे महानिर्वाणानंतर मात्र आपटा फाटा येथील ध्यान मंदिरात पूज्य ताईचे समाधीस्थान निर्माण झाले. भगवान द्वारकाधीशाने त्याचे चरणाशीच जणू ताईच्या चिरविश्रांतीची व्यवस्था करून ठेवली होती. एकदा हुबळी येथील सिध्दरूढ स्वामींचे समाधीसमोर पूज्य ताई उभ्या असताना 'तुझेही असेच समाधीस्थान होणार आहे' असे कृष्णाने ताईंना सांगितले होते. ही गोष्ट ताईंनी स्वतः मला सांगितली होती.

ताईंचे कृष्णभक्ती पसरविण्याचे काम अनेक वर्षे चालू होते. त्याचा सुगंध हळूहळू सर्वत्र पसरू लागला होता. श्रीमती वसुंधरा पटवर्धन यांनी त्यांच्या संघर्ष या पुस्तकात लीलाताईंचा उल्लेख करून त्यांच्या कार्याचा गौरव केला. सेवानिवृत्तीनंतर कृष्णाने ताईंकडून भरपूर कार्य करून घेतले. जगात सर्वत्र अशांतता पसरलेली आहे. प्रत्येक जण आपापल्या पंथात, मतात अडकून पडला आहे. माणसामाणसात व्देष, वैर, मत्सर वाढत आहे. तेव्हा ताईंनी सर्व लोकांत प्रेमाची भावना निर्माण करणे, जातपात, सोवळे ओवळे या सर्वांना ओलांडून जगात मानवतेच्या धर्माची पताका फडकत ठेवण्याचे लक्ष समोर ठेवून जगभर संचार केला. कृष्ण म्हणजे आकर्षून घेणारा, सर्वांच्या आत्म्याला आपल्याकडे आकर्षित करणारा, अशा देवाच्या भक्तिच्या प्रसाराचे आणि प्रत्येकाची दृष्टी विशाल करण्याचे कार्य ताईंनी ह्यातभर केले. जनजागृती, आपुलकी, प्रेम, एकात्मता म्हणजेच अध्यात्मशक्तिका पाया हे प्रत्येकाच्या मनात बिंबवण्यासाठी लीलाताईंनी केलेले कार्य म्हणजेच कृष्णभक्तीचे कार्य.

॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

निष्काम कर्मयोगिनी- स्व. लीलाताई कर्वे

• सौ. राधिका घैसास, पुणे

भगवान श्रीकृष्णाच्या गीतेमधील वचनांनुसार आपले सारे जीवन व्यतीत करणाऱ्या वंदनीय विभूती म्हणजे बदलापूर येथील थोर कृष्णभक्त स्व. कृष्णस्वरूप लीलाताई कर्वे. 'काळाप्रमाणे मी बदलतो' या भगवान श्रीकृष्णाच्या वचनानुसार त्या त्या काळाला अनुरूप परिस्थितीनुसार संतमहात्मे जन्म घेतात. स्व. ताईचे श्रीकृष्णसमर्पित जीवन ही भगवंताची जणू योजनाच होती.

श्रीमद्भगवद्गीता हा आपला धर्मग्रंथ आहे. आपल्या वाट्याला आलेली कर्मे योग्य प्रकारे प्रेमाने बजावणे म्हणजे धर्म. हीच शिकवण पूज्य ताईंनी त्यांच्याकडे येणाऱ्या प्रत्येकाला दिली. धर्म, जातपात स्पृश्यअस्पृश्यतेचा कोणताच भेदभाव ताईंकडे नव्हता. "मी एक निमित्तमात्र आहे. कर्ता करविता तो आहे" असे नम्र उद्गार सतत त्यांच्या मुखातून येत असत. किर्ती वा प्रसिध्दीची अभिलाषा, संपत्तीचा मोह, परिवाराची आसक्ती, सुखोपभोगाची लालसा ही कधीही त्यांच्या मनाला शिवली नाही. निष्काम कर्मयोगिनीचे जीवनच त्या जगल्या.

गीतेत भगवान श्रीकृष्णांनी आत्मज्ञानाची लक्षणे सांगितली आहेत. दैवी, चैतन्ययुक्त, पूर्ण ज्ञानात पक्का स्थिर, आसक्ती, अनासक्ती विरहीत, भौतिक जीवनातील त्रिविध दुःखांचा विसर, मालकी आणि ममतेच्या भावनांचा त्याग, निर्मोह अशा प्रकारच्या गुणांनी युक्त याला आत्मज्ञानी म्हणजेच स्थितप्रज्ञ असे म्हणतात. सद्गुरु ताई अशाच स्थितप्रज्ञ आत्मज्ञानी

होत्या. सदैव कृष्ण भावना भावित असणाऱ्या ताईंनी कशाचीच आसक्ती ठेवली नाही. निर्वाणसमयी घराचा मोहसुध्दा त्यांना स्पर्श करू शकला नाही. स्वतःचा निर्वाणसमय माहित असूनसुध्दा कोणालाही त्याचा थांगपत्ता लागू न देता निर्वाणाच्या काही दिवस आधी स्वतःचे म्हणून जे काही वस्त्रे, अलंकार इ. होते ते कपाटे खुली करून त्यांनी भक्तांना आपापल्या हाताने घेऊन जाण्यास सांगितले.

सद्गुरु लीलाताई सदैव कृष्णभावात मग्न असत. वास्तविक कोणत्याही कर्माची त्यांना आवश्यकता नव्हती. भगवंताकडे मागणी केल्यास सर्व काही मिळू शकत होते. परंतु गीतेतील कर्मयोग त्यांनी प्रत्यक्षात आचरणात आणला. त्यांच्या प्रत्येक कर्माला त्यांनी अध्यात्म बनवले. कोणत्याही प्रसंगात त्या भगवंताला कधी विसरल्या नाहीत. येणाऱ्या प्रत्येक भक्ताला त्यांनी व्यावहारिक उपदेश केला. नोकरी सोडू नका, पैशाची उधळमाधळ करू नका. तो निकड समयी वापरा. कोणत्याही प्रसंगात शांत रहा. दक्ष रहा असे वेळोवेळी त्या सांगत असत.

सद्गुरुमाउली ताईंनी स्त्री म्हणून प्राप्त झालेली सर्व कर्तव्ये स्वधर्मचे पालन समजून प्रेमाने निभावली. सर्व सांसारिक कर्तव्ये पार पाडली. कन्या, सून, माता, सासू, आजी या प्रत्येक नात्याला त्यांनी जपले. बालपणी दुसऱ्या कुटुंबात राहून निःस्पृहतेने छोटी मोठी कामे करून शिक्षण घेतले आणि मोठेपणी शिक्षिकेची नोकरी केली. अशाप्रकारे सेविका म्हणून त्यांनी अत्यंत निष्ठेने आपले काम केले. सुख दुःखात पतीराजांना साथ दिली. पती निधनानंतरही कोणाकडून कसलीच अपेक्षा न ठेवता आपल्या मुलांना मोठे केले. जीवनामध्ये सुखामागून दुःख आणि दुःखामागून सुख येत असते. पूर्ण सुख वा पूर्ण दुःख कोणाच्याच वाट्याला येत नाही. जीवनभर श्रीकृष्ण आज्ञेचे पालन त्यांनी केले आणि त्यातच आपल्या जीवनाची इतिकर्तव्यता मानली.

मी अजन्मा आहे आणि सर्व प्राण्यांचा ईश्वर आहे. तरीही प्रत्येक युगात मी माझ्या दिव्य स्वरूपात अवतीर्ण होतो असे भगवान श्रीकृष्ण सांगतात.

पूज्य ताईच्या रुपात आपल्याला याची प्रचिती येते. श्रीकृष्णांनी सांगितलेले तत्त्वज्ञान प. पू. ताईच्या मुखातून प्रसंगानुरूप आपोआपच येत असे. गुरुमाऊली ताई सत्त्व, रज, तमोगुणातीत होत्या. पूर्ण ज्ञानात म्हणजे भगवंत स्वरूपात त्यांची वृत्ती स्थिर असल्याने त्यांचे कर्म ज्ञानात लय पावलेले होते. सद्गुरु ताईचे समाधी अवस्थेतील निर्वाण हाच त्यांचा 'ज्ञान कर्मसंन्यास योग'.

गीतेत भगवान श्रीकृष्ण सांगतात, "कर्मसंन्यासापेक्षा भक्तीभावित कर्म अधिक चांगले आहे. श्रेष्ठ आहे." लीलाताईच्या ठिकाणी सर्व सिद्धि हात जोडून उभ्या होत्या. त्यांना खरेतर कर्माची आवश्यकता नव्हती. तरी त्यांनी कर्माचा त्याग केला नाही. जो जो कोणी भगवंतांना शरण गेला त्या त्या भक्ताच्या पाठीशी त्या भक्तमपणे उभ्या राहिल्या. जागोजागी श्रीकृष्णलीलाकेंद्रांची स्थापना, श्रीकृष्णमंदिरांची स्थापना, विश्वजननीची प्रतिष्ठापना, सदोदित भक्तांसाठी ध्यान, भक्तांच्या विविध समस्यांची कृष्णभावनाभावित होऊन सोडवणूक, अध्यात्मिक मार्गदर्शन हे सारे त्यांनी प्रपंच करूनही साधले. त्यांनी प्रपंच परमार्थ बनवला.

सर्व कर्मे भगवंताला समर्पण करून अनासक्त भावाने स्वतःची कर्तव्ये करित राहिल्या.

पूज्य लीलाताईंनी पूर्ण कृष्णमय जीवन व्यतीत करून ब्राह्मी स्थिती प्राप्त करून घेतली. कर्मकांडांवर ताईचा कधीच भर नव्हता. ४ - ४ तास पूजा करणे, २४ - २४ तास जप करत बसणे आणि आपल्या कर्तव्यकर्माचा विसर पडणे या गोष्टी ताईंना कधीच मान्य नव्हत्या. भक्तीमार्गाची शिकवण त्या अव्याहत देत राहिल्या. उदाहरणार्थ उरळीकांचनजवळील डाळींब या गावामध्ये सद्गुरुमाऊली ताईंच्या अनुमतीने ७ ऑक्टोबर, २००१ रोजी गोकुळ या श्रीकृष्णमंदिराचे भूमिपूजन कोणतेही कर्मकांड न करता ॐ नमो भगवते वासुदेवाय या मंत्राने झाले. तसेच तेथील गृहप्रवेशही ॐ नमो भगवते वासुदेवाय या मंत्रानेच झाला व तीच त्या घराची वास्तुशांत.

ताई ॐकार ध्यानात सदैव मग्न असत. ॐकार हेच ताईंचे सर्वस्व

होते. ॐकार ध्यानातच त्यांना महासमाधी प्राप्त झाली. त्या अक्षर म्हणजेच अविनाशी अशा परमधामाला गेल्या. भगवान म्हणतात मनुष्य जेव्हा परमस्थानाला पोहचतो, तेव्हा तेथून तो कधीही परत येत नाही. तेच माझे परमधाम होय.

“अन्तकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम् । यः प्रयाति स मद्भावं याति नास्त्यत्र संशयः ।”

प. पू. ताईंनी त्यांच्याकडे येणाऱ्या प्रत्येकाला भक्तीमार्गावरून चालण्यास शिकवले. प्रपंचात राहूनही भक्तीयोगाने, कर्मयोगाने भगवंताची प्राप्ती होते हे त्यांच्या स्वतःच्या आचरणातून भक्तांनी प्रत्यक्ष अनुभवले. प्रपंच सोडण्यास गुरुमाऊलींनी कधीच कोणास सांगितलेले नाही. कर्तव्यतत्पर रहा आणि कर्तव्य करत असताना ते प्रेमाने करा. प्रेमातूनच भक्तीभाव जागृत होतो. ही प्रेम योगाची शिकवण ताईंनी सर्वांना दिली. श्रीकृष्ण म्हणजे प्रेम असे त्या नेहमी कौतुकाने सांगत असत. भक्तांवर त्यांचे निरतिशय प्रेम होते. स्वतःची मुले आणि भक्त असा भेद आम्हाला त्यांच्याठायी कधीच दिसला नाही. कोणी भक्त दुःख, संकटे यांनी खचून ताईंकडे जेव्हा येत असे तेव्हा त्या त्याला ‘शांत रहा’ असे सांगत. कोणत्याही परिस्थितीत मनाचा तोल जाऊ देऊ नका. मनाचा तोल ढळल्यास श्रद्धा विचलित होते. श्रद्धा विचलित झाल्यास त्याचे दुष्परिणाम अटळ असतात. म्हणूनच ‘शांत रहा’ हा त्यांचा महान संदेशच होता. श्रीकृष्ण पाठीशी असल्याचे त्यांचे भक्कम आश्वासनच होय.

सत्व, रज आणि तम गुणांनीयुक्त श्रद्धेविषयी भगवान श्रीकृष्णांनी अर्जुनाला सांगितले, “सर्व लोकांची श्रद्धा त्यांची प्रकृती स्वभावाप्रमाणे असते”. सद्गुरुमाऊली ताई भक्तांना नेहमी सांगत असत, भगवान श्रीकृष्ण म्हणतात, श्रद्धा आणि विश्वास ही माझी दोन पावले आहेत. श्रद्धेला तडा जाऊ देऊ नका. विश्वासाने माझ्याजवळ या. कर्तव्याला विसरू नका. ते करत असताना ते प्रेमाने करा म्हणजे माझा कृपाशिर्वाद तुम्हाला मिळेल. तुमच्यातील ओंकाराची जागृती व्हायला त्याची फार मदत होईल.

सर्व भक्तांना गुरुमाऊली ताईनी प्रेम संदेश दिला. भक्तांमध्ये सात्त्विकगुण वाढीसाठी त्या सतत प्रयत्नशील होत्या. अनेक भक्त ताईच्या परिसस्पर्शाने बदलले.

भगवान श्रीकृष्णांनी अर्जुनाचा मोह नष्ट करून त्याला कर्तव्याची जाणीव करून दिली. त्यासाठी भगवद्गीतेद्वारा संपूर्ण ज्ञान अर्जुनाला दिले. शेवटी अर्जुनाचा मोह नष्ट होऊन तो कर्तव्य बजावण्यास, युद्ध करण्यास तयार झाला. आधुनिक काळामध्ये युद्ध या शब्दाची व्याप्ती बरीच विशाल आहे. प्रत्येकाला कोणत्या ना कोणत्या तऱ्हेने युद्धाला सामोरे जावे लागते. त्यासाठी अगदी रणांगणावरच जायला पाहिजे असे नाही. रात्रंदिन आम्हा युद्धाचा प्रसंग हे अगदी खरे आहे. अशा वेळी मन ताब्यात ठेऊन त्याला थोडा लगाम घालून, सारासार विवेकाने हे प्रसंग कसे हाताळावेत हे सद्गुरुमाऊली ताई आपल्याकडे येणाऱ्या भक्ताला सांगत असत.

सद्गुरुमाऊली ताईचे संपूर्ण जीवन म्हणजे चालती बोलती गीताच होय.

Leelatai, A divine mother

• Ms. Gauri Jain,
USA

January 10th 1991 was the day I went to Krishna Kutir, Poojya Tai's residence & Dear Krishna's temple for the first time in my life. My parents had gone there before in 1987. But I had never gone there myself. Up until that point I was agnostic & had never prayed really seriously to any deity. But I fell in love with Krishna the minute I laid my eyes on Him in Badlapur.

Tai was standing near His statue, offering Him flowers, talking to other devotees who had gathered there. People were asking her questions & talking to her about their problems. She would listen to everyone earnestly & then turn to His statue & ask Him, "Krishna what do you think?". Then there would be silence as she 'listened' to Him & in just a few seconds she would turn back to the devotee who had posed the question & give him/her an answer, whatever Krishna had suggested to her. No one else could hear the conversation that took place between the two of them, but there was something so indescribably genuine, simple, transparent & warm about the whole experience that there was never any reason to doubt the authenticity of it. The bond & love that Tai shared with Krishna would melt anyone's heart.

Despite being so divinely gifted Tai was so humble,

simple & self effacing. Even more than her ability to communicate with Krishna, it was her humility about it; which was her most distinguishing trait. There was never even a hint of self righteousness, narcissism, grandiosity displayed overtly or covertly. She always behaved as if she was just one of us. She would listen intently to all our ordinary joys & sorrows as if they were her own. She would comfort you when you were distressed, be excited for you when you achieved something great & pray for you when you were sick or in crisis. She was kindness, compassion & love in it's purest glory personified. She was the bridge over which so many thousands of us walked over to find our own personal connection to the divine. And she never complained about it. Instead she nursed our feet as they bruised & ached, lifted us up when we fell and showed us the way as we continued our journey.

Krishna had said that in this age of global chaos & disharmony, individual prayers are not enough to sustain humanity. The power of collective prayers is exponentially greater & is urgently and desperately needed in this present time to save humanity from calamities. He had said that if you plant the sapling of Krishna Leela Center now & feed it with weekly 30 minute group prayers, one day this sapling will become a mammoth tree, under whose umbrella people can come to find refuge & peace. Tai traveled all over the world tirelessly spreading Krishna's love & His message. She established hundreds of Krishna Leela Centers globally, as per Krishna's instructions. There was never a word of complaint ever voiced about having to leave her own family behind for months at a time & travel the world over. At times she would fast for days even a whole week for global peace. And the amazing thing is she used to look fresher & more energetic even after fasting for days compared to her travel companions who ate every day.

On February 10th 2003, Tai left us all grieving as she ended her journey in this world. So many of us felt like we had lost

everything that day. Something so dear & so precious was taken away from us. I cried almost the entire day after I heard the news. I talked to several devotees that evening over the phone & everyone was in a state of shock & mourning. Surprisingly despite all the stress of the day, I felt extremely sleepy quite early in the night. I fell asleep sometime around 10 PM that night. I was in deep sleep somewhere between 12:30 & 1:30 AM, when I suddenly woke up with a jolt. I opened my eyes & could not believe what I was seeing. There were rays of bright silver light in my bedroom which appeared to be coming from the bathroom door/window. I know for a fact that there is no source of light outside that window which could account for what I saw. It was also not moonlight, because it was not diffuse, rather focussed. It resembled a beam of light that one generally sees coming out of a projector. That source of light was so illuminated that nothing else but just bright, dazzling light could be seen there. All I could see was several sparkling silver beams.

I was overwhelmed & scared both at the same time. I closed my eyes & started praying to Krishna, "Krishna I know that this is You & Tai, and You have come here to comfort me but I can't take this light. Please take this light away." Having said that to Krishna, I started praying, "Om Namō Bhagavate Vasudevāy" over & over again with my eyes tightly closed. It was the strangest state of being I've ever experienced. My body was fully paralyzed as if I was still in deep sleep and yet my mind was completely alert & awake. As soon as I started praying to Krishna, another strange thing happened. I started feeling currents of electricity going through my whole body starting with my head going all the way down to my toes while I continued to chat 'Om Namō Bhagavate Vasudevāy'. This whole experience lasted about 30 seconds to a minute. When I finally opened my eyes after about 3-4 minutes, the light was completely gone and the room looked just like it always

does, dark with very minimal illumination. I stayed awake the rest of night. I'm convinced that it was indeed Tai & Krishna who blessed me & gave me a glimpse of His divine presence in it's most luminous form with all it's glory. As if they were both saying that even though Tai is no longer with us in her physical form, the Parabrahma which is ageless, faceless & formless; which has guided us through her for all these years is FOREVER with us.

Time is supposed to heal all wounds but her void will never be filled. The memory of her kind, smiling face still haunts us. And we yearn as we enter Krishna Kutir every time to see her there standing in front of Krishna as she did for many years for all of us. Although that will never happen again, even in our sorrow we take comfort in knowing that we have all been blessed to have known her at all. Some of us got to know her more intimately & longer than others. But even those of us who got to meet her just briefly, or just once or twice, we are truly blessed. Death may have taken her perishable human form away from us but nothing, not even death can take her out of our hearts. Her memory & love is imprinted on our soul forever. It is a bond that transcends life & death.

May Tai & dearest Krishna bless us all always.

• परम पूज्य लीलाताई, श्री द्वारकाधीश मंदिर परिसरात.

- श्री द्वारकाधीश मंदिर, साईहरी क्षेत्र, आपटा फाटा, कर्नाळा, जि. रायगड.

- परम पूज्य लीलाताई कर्वे यांचे समाधीस्थान, श्री द्वारकाधीश मंदिर.

श्री द्वारकाधीश चॅरिटीज

श्रीद्वारकाधीश मंदिर, साईहरी क्षेत्र,
आपटा फाटा, कर्नाळा, जि. रायगड.
www.sridwarkadhish.org